

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи і виконання контрольної роботи
з дисципліни

**ЕКОНОМІКА І ОРГАНІЗАЦІЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНЬ
ПІДПРИЄМСТВ**

*(для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст»
і слухачів другої вищої освіти
спеціальності 7.03050401 – Економіка підприємства)*

Харків – ХНУМГ – 2014

Методичні вказівки для самостійної роботи і виконання контрольної роботи з дисципліни «Економіка і організація діяльності об'єднань підприємств» (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» і слухачів другої вищої освіти спеціальності 7.03050401 – Економіка підприємства) / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: Т. А. Пушкар, Н. В. Шокурова. – Х.: ХНУМГ, 2014. – 36 с.

Укладачі: Т. А. Пушкар, Н. В. Шокурова

Рецензент: д.е.н., доц. В. Б. Родченко

Затверджено на засіданні кафедри економіки підприємств міського господарства, протокол № 1 від 28.08. 2014 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
ЗМ 1. Об'єднання підприємств як суб'єкт господарювання.....	4
Тема 1. Об'єднання підприємств як суб'єкт господарювання.....	4
Тема 2. Спеціалізація і кооперування підприємств об'єднання.....	6
Тема 3. Державне регулювання діяльності об'єднань підприємств.....	7
Тема 4. Холдингова організація об'єднань підприємств	9
ЗМ 2. Особливості функціонування об'єднань підприємств.....	11
Тема 5. Організаційно-управлінські структури об'єднань підприємств	11
Тема 6. Регулювання діяльності об'єднань підприємств	12
Тема 7. Організація циклу «дослідження-виробництво» в об'єднаннях підприємств та наукових установах.....	15
Тема 8. Фінансування об'єднань підприємств	17
Тема 9. Особливості діяльності промислово-фінансових груп	19
Тема 10. Глобалізація ринків та транснаціональні корпорації.....	21
Тема 11. Транснаціональні альянси	22
Питання до іспиту (заліку).....	24
ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	26
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ	34

ВСТУП

Методичні вказівки призначені для вивчення теоретичних засад економіки та функціонування інтегрованих структур – об'єднань підприємств, набуття навичок аналізу організаційних резервів підвищення ефективності господарювання.

Пропоновані методичні вказівки мають на меті допомогти студентам у вивченні економіки і організації діяльності об'єднань підприємств. Охоплено всі основні складові навчального процесу і форми контролю рівня знань.

Методичні вказівки побудовано так, щоб студент мав змогу ознайомитися особливостями окремих тем і порадами щодо засвоєння відповідного матеріалу.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМ 1 Об'єднання підприємств як суб'єкт господарювання

Тема 1 Об'єднання підприємств як суб'єкт господарювання

1. Організаційно-правові форми підприємництва.
2. Економічна роль об'єднань підприємств.
3. Корпоративна форма організації бізнесу.
4. Проблеми розвитку корпоративного бізнесу в Україні.

Ключові поняття

Організаційно-правові форми підприємництва. Економічна роль об'єднань підприємств. Корпоративна форма організації бізнесу. Основні завдання об'єднання підприємств. Принципи утворення господарських об'єднань. Повне товариство. Командитне товариство. Товариство з додатковою відповідальністю. Товариство з обмеженою відповідальністю. Корпорація. Господарське об'єднання. Державне (комунальне) господарське об'єднання. Асоціація. Консорціум. Концерн. Промислово – фінансова група. Холдинг. Проблеми розвитку корпоративного бізнесу в Україні.

Основні поняття теми

Асоціація - це договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації і кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових та матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників асоціації

Господарське об'єднання - об'єднання підприємств, утворене за ініціативою підприємств незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою господарську діяльність.

Державне (комунальне) господарське об'єднання - об'єднання підприємств, утворене державними (комунальними) підприємствами за рішенням Кабінету Міністрів України або у визначених законом випадках рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять

підприємства, що утворюють об'єднання), або за рішенням компетентних органів місцевого самоврядування.

Корпорація - акціонерне товариство нині є домінуючою формою підприємництва. Її власниками визнаються акціонери, які мають обмежену відповідальність у межах свого внеску в акціонерний капітал корпорації. Прибуток, який отримує корпорація, належить акціонерам. У прибутку виокремлюють дві частини. Одна частина розподіляється серед акціонерів у вигляді дивідендів, друга - це нерозподілений прибуток, що використовується на реінвестування. Функції власності та контролю поділено між акціонерами - власниками акцій - і менеджерами.

Корпорація - це договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, делегувавши окремі повноваження та централізоване регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації.

Консорціум - це тимчасове статутне об'єднання підприємств із метою досягнення його учасниками певної спільної господарської мети. Консорціум використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, у порядку, визначеному його статутом. У разі досягнення поставленої мети консорціум припиняє свою діяльність.

Концерн - статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій на основі їх фінансової залежності від одного учасника або групи учасників об'єднання із централізацією функцій науково-технічного й виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності.

Об'єднання підприємств - господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств із метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань.

Промислово-фінансова група (ПФГ) є об'єднанням, створеним за рішенням Кабінету Міністрів України на певний строк з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва й структурної перебудови економіки України, включаючи програми, пов'язані з міжнародними договорами України, а також із виробництвом кінцевої продукції.

Холдингова компанія є інтегрованим товариством, що безпосередньо не бере участі у виробничій діяльності, а використовує свої кошти для придбання контрольних активів, акцій інших підприємств, які є учасниками концерну або іншого добровільного об'єднання.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Визначте правові основи існування різних видів об'єднань підприємств України.
2. Формування корпорацій.
3. Розкрийте переваги та недоліки корпорацій.
4. Наведіть історію розвитку корпоративного бізнесу.
5. Визначте проблеми інтеграції українських підприємств у ринкових умовах.

Література

Основна 1, 2, 5, 9.

Додаткова 1, 7, 9, 10.

Тема 2 Спеціалізація і кооперування підприємств об'єднання

1. Спеціалізація як форма суспільної організації виробництва.
2. Особливості й проблеми розвитку спеціалізації і кооперування підприємств у сучасних умовах.
3. Особливості й проблеми розвитку спеціалізації і кооперування підприємств у сучасних умовах.

Ключові поняття

Форми й показники спеціалізації. Спеціалізація промисловості. Спеціалізація підприємств. Спеціалізація всередині підприємств. Профільна продукція. Стандартизація та уніфікація як напрями розвитку спеціалізації. Економічна ефективність спеціалізованих підприємств; рівень спеціалізації. Кооперування як форма тривалих виробничих зв'язків між підприємствами, які спільно виготовляють певну продукцію. Форми й види кооперування. Процеси кооперування. Показники кооперування. Розробка планів кооперування. Основні сфери та форми інтеграції великих і малих підприємств: субпідряд, франчайзинг, лізинг, венчурне фінансування, інтрапренерство.

Основні поняття теми

Спеціалізація - одна з форм суспільної організації виробництва, в основі якої лежить поділ праці. Розрізняють: спеціалізацію промисловості; спеціалізацію підприємств; спеціалізацію всередині підприємств.

Кооперування - це виробничі зв'язки між підприємствами, які спільно виготовляють кінцеву продукцію. Головна умова кооперування - широка мережа спеціалізованих та організаційно відокремлених виробництв.

Процеси кооперування - це поставки комплектуючих і виконання робіт для потреб певного виробництва, зв'язок постачальника з покупцями певного виду продукції або орієнтація підприємства-постачальника на потреби певних споживачів, які продовжують формувати напівфабрикат.

Форми кооперування:

- за галузевим принципом: внутрішньогалузеве й міжгалузеве;
- за територіальним принципом: внутрішньорайонне й міжрайонне.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Які причини виникнення спеціалізації виробництва?
2. Назвіть форми спеціалізації.
3. Які є види спеціалізації?
4. Що таке профільна продукція? Наведіть приклади.
5. Які показники визначають рівень спеціалізації?
6. Призначення стандартизації.

7. Назвіть основні принципи стандартизації.
8. У чому полягає сутність уніфікації?
9. Назвіть показники економічної ефективності спеціалізації виробництва.
10. У чому полягає економічна сутність кооперування?
11. Назвіть форми і види кооперування.
12. Як визначається економічний ефект і термін окупності заходів із впровадження кооперування?
13. Назвіть особливості кооперування підприємств об'єднання в сучасних умовах.

Література

Основна 2, 4, 9.

Додаткова 6, 7, 9.

Тема 3 Державне регулювання діяльності об'єднань підприємств

1. Державне регулювання корпорацій.
2. Наддержавне регулювання діяльності.

Ключові поняття

Регулювання корпорації підприємств. Організаційно-управлінська база функціонування корпорацій. Органи державного регулювання корпоративного сектора. Роль і функції Комісії з цінних паперів та фондового ринку. Антимонопольне регулювання в корпоративному секторі. Регулювання українських корпоративних моделей. Нормативна база функціонування державного корпоративного сектора. Суб'єкти управління державними підприємствами й корпоративними правами. Уповноважені особи в структурі управління державними корпоративними правами. Державне і наддержавне регулювання діяльності ТНК.

Основні поняття теми

До функцій державного регулювання можна віднести такі:

- створення системи захисту прав інвесторів і контролю за дотриманням цих прав емітентами цінних паперів та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів;
- контроль за достовірністю інформації, що надається емітентами та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, контролюючим органам, видавання спеціальних дозволів (ліцензій) на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів та забезпечення контролю за такою діяльністю;
- заборона та припинення на певний термін професійної діяльності на ринку цінних паперів у разі відсутності спеціального дозволу (ліцензії) на цю діяльність і притягнення відповідальності за здійснення такої діяльності згідно з чинним законодавством.

Державне регулювання корпоративного сектора та контроль за діяльністю учасників корпоративного сектора здійснюють Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольний комітет, Фонд державного майна та ін. у межах своїх повноважень.

Важливим напрямом регулювання є регулювання діяльності ТНК. Економічна і Соціальна рада ООН з метою формулювання обов'язкових правил поведінки ТНК створила Комісію з транснаціональних корпорацій. У 1976 р. ЮНКТАД ухвалила рішення про початок переговорів з питань поведінки ТНК щодо передачі технологій і здійснення дій, які обмежують ділову активність.

На противагу процесам, що розвиваються у всьому світі, члени ОЕСР під керівництвом США здійснюють власну політику щодо ТНК. Її визначальний напрям пом'якшення режиму регулювання діяльності ТНК.

У рамках ОЕСР діють дві тенденції. Одна тенденція полягає в посиленні контролю за діяльністю ТНК. Особливо вимагають цього Канада, Голландія, Швеція, Фінляндія, Норвегія. Профспілки також висунули свої вимоги в рамках цієї тенденції. Друга тенденція полягає в намірі усунути будь-які перепони на шляху вільного переміщення прямих закордонних інвестицій. Цього домагаються представники великого бізнесу, які є членами Промислового комітету ОЕСР. Отже, політика країн - членів ОЕСР щодо ТНК є «корпоративною» ініціативою.

Нормативні документи, які регламентують наддержавне регулювання діяльності ТНК країн - членів ОЕСР, постійно коригуються. Нова редакція кодексу поведінки ТНК країн - членів ОЕСР, прийнята у 2000 р., передбачає жорсткіші екологічні вимоги до діяльності закордонних філій, підвищення відкритості їхніх операцій і взаємовідносин з державними структурами приймаючих країн.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Які основні напрями регулювання корпоративного сектора?
2. Які закони регулюють діяльність корпоративного сектора?
3. Яка основна мета регулювання діяльності корпоративного сектора?
4. Назвіть органи які здійснюють регулювання діяльності корпоративного сектора.
5. Охарактеризуйте основні форми державного регулювання ринку цінних паперів.
6. Які штрафні санкції накладаються на учасників корпоративних відносин за недотримання вимог законодавства?
7. Поясніть поняття «державна акціонерна компанія».

Література

Основна 1, 2, 4, 5.

Додаткова 4, 6, 7, 10.

Тема 4 Холдингова організація об'єднань підприємств

1. Холдинг: сутність, необхідність та основи функціонування.
2. Типи холдингових компаній та їх особливості.
3. Функціонування та досвід роботи холдингів за кордоном.
4. Організація та функціонування холдинг в Україні.

Ключові поняття

Завдання та особливості створення холдингів. Функції холдингової компанії. Диверсифікований портфель холдингу. Синергетичний портфель холдингу. Переваги та недоліки функціонування холдингових компаній. Типи холдингових компаній та їх особливості. Портфельний холдинг; інвестиційний холдинг; портфельно-інвестиційний холдинг. Чисті, змішані та проміжні холдинги.

Особливості розвитку холдингових відносин у США. Закон про банківські холдинги. Регулювання діяльності холдингових компаній у Німеччині, Великобританії та Франції. Функціонування холдингів в Японії. Формування державних холдингових компаній у різних країнах. Оцінка результатів діяльності холдингових компаній та їхньої ефективності як механізму управління держсектором.

Вплив утворення холдингів у період реформування економіки на вирішення внутрішньо організаційних та загальнодержавних завдань. Особливості створення холдингових груп в Україні. Проблеми реорганізації, злиття та приєднання суб'єктів господарювання.

Основні поняття теми

Холдинг - це особливий вид компанії, що створюється для володіння контрольними пакетами акцій інших компаній з метою контролю та управління їхньою діяльністю. Класична холдингова компанія, як правило, складається з головної (материнської), дочірніх та фірм - «онуків».

Дочірні компанії мають статус самостійної юридичної особи й організовані у вигляді товариств, у випадку банкрутства чи неплатоспроможності вони відповідають за своїми обов'язками тільки майном своєї компанії. Нерідко дочірні компанії є власниками контрольних пакетів акцій підлеглих їм підрозділів - «онуків».

Диверсифікований портфель холдингу являє собою групу підрозділів, що належать одному власнику, але не пов'язані між собою технологічними зв'язками.

Синергетичний портфель холдингу являє собою групу підприємств, що належать одному власнику і стратегічно пов'язані між собою.

Основними перевагами функціонування холдингових структур є:

- можливість створення замкнутих технологічних ланцюжків від видобутку сировини до випуску готової продукції та доведення її до споживача;
- більш гнучке реагування на коливання кон'юнктури;

- економія на торгових, маркетингових та інших послугах;
- використання переваг диверсифікованості виробництва;
- єдина податкова та фінансово-кредитна політика;
- можливість варіювання фінансовими й інвестиційними ресурсами;
- послаблення фіскального тиску.

За структурою контрольного пакета розрізняють три види холдингових компаній:

- портфельний холдинг (лише володіє контрольним пакетом інших підприємств);
- інвестиційний холдинг (володіє і керує портфелем акцій інших підприємств);
- портфельно-інвестиційний холдинг (являє собою змішаний тип).

За характером діяльності холдингові компанії поділяються на:

- чисті холдинги, тобто компанії, що мають справу винятково з контрольно-управлінською діяльністю;
- змішані холдинги, на які, крім функцій контролю та управління, покладено також ведення підприємницької діяльності.

Основою розвитку холдингових компаній є акціонерна власність, тому створення й розвиток цих компаній тісно пов'язані з такими процесами, як приватизація, корпоратизація, створення ринкової інфраструктури. З точки зору антимонопольного законодавства України спільним для видів реорганізації є зменшення кількості незалежних суб'єктів господарювання, які діють на ринку. Тому для антимонопольного законодавства базовим є поняття контролю, визначення якого подає Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності».

Запитання і завдання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність холдингу?
2. Дайте характеристику взаємовідносин між холдинговою компанією та дочірніми підприємствами.
3. У яких випадках створюється холдинг?
4. Які функції виконує холдинг?
5. Охарактеризуйте основні переваги та недоліки холдингових структур.
6. Охарактеризуйте основні типи холдингових структур.
7. У чому полягають особливості управління холдингом?
8. Охарактеризуйте особливості та основні проблеми, які виникають у процесі функціонування холдингів в Україні.

Література

Основна 2, 9.

Додаткова 1, 2, 7.

ЗМ 2 Особливості функціонування об'єднань підприємств

Тема 5 Організаційно-управлінські структури об'єднань підприємств

1. Сутність організаційно-управлінських структур об'єднань підприємств.
2. Види організаційних структур управління об'єднань підприємств.

Ключові поняття

Основні елементи організаційної структури управління. Характеристика організаційної структури об'єднань підприємств. Чинники, що впливають на процес вибору організаційно-управлінської структури об'єднань підприємств. Вимоги щодо організаційної структури об'єднань підприємств.

Класифікація організаційних структур. Класифікація комбінованих організаційних структур: лінійна; функціональна; лінійно-функціональна; лінійно-штабна структура управління об'єднанням підприємств. Дивізійна організаційна структура управління об'єднанням підприємств та її різновиди. Адаптивні структури управління: проектні, матричні, програмно-цільові, координаційні.

Основні поняття теми

Організаційна структура - це конструкція організації, на основі якої здійснюється управління суб'єктом господарювання. Ця конструкція має формальне або неформальне вираження та охоплює канали влади й комунікації, а також інформацію, що передається цими каналами.

До важливих характеристик організаційної структури об'єднань підприємств належать:

- кількість ланок управління;
- ієрархічність (кількість рівнів управління);
- чіткість розмежування функцій між учасниками об'єднання;
- чіткість розмежування повноважень і відповідальності по вертикалі й горизонталі в системі управління об'єднанням.

На процес вибору організаційно-управлінської структури об'єднань підприємств впливають такі чинники:

- кількість учасників створюваного об'єднання;
- хто є власником капіталу, що його було використано;
- джерела майна як матеріальної основи господарської діяльності;
- потреба у фінансових коштах;
- межі майнової (матеріальної) відповідальності;
- спосіб розподілу прибутку чи збитків;
- форми управління суб'єктами господарювання, що входять до складу об'єднання;
- відповідальність (необмежена, обмежена, необмежена генерального партнера та обмежена молодшого партнера);
- прогнозована тривалість існування.

Організаційна структура об'єднань підприємств повинна відповідати таким вимогам:

- адаптивність, тобто здатність пристосовуватися до змін навколишнього середовища;
- гнучкість, динамізм, тобто здатність чітко реагувати на зміну попиту, технологій виробництва, інновації;
- адекватність, тобто відповідність організаційної структури параметрам керованої системи;
- спеціалізація, тобто обмеження та конкретизація сфери діяльності кожної ланки структури;
- оптимальність, тобто налагодження раціональних зв'язків між елементами системи;
- оперативність, тобто недопущення безповоротних змін у керованій системі за час прийняття рішення;
- надійність, тобто гарантія достовірності передачі інформації;
- економічність, тобто відповідність витрат на утримання апарату управління можливостям системи;
- простота, тобто зрозумілість для персоналу.

Згідно з чинним законодавством в Україні можуть створюватися й функціонувати два типи об'єднань підприємств та організацій (інтегральних утворень): добровільні та інституціональні. Нині на теренах України найбільш поширеними та ефективно діючими можна вважати асоціації (союзи, спілки), корпорації, консорціуми, концерни, холдинги, фінансові (промислово-фінансові) групи.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Визначте фактори вибору структури управління об'єднань підприємств.
2. Які існують критерії вибору організаційної структури?
3. Наведіть переваги та недоліки видів управлінських структур.
4. Порівняйте моделі корпоративного управління.
5. Наведіть приклади об'єднань підприємств України.

Література

Основна 2, 3, 4, 5.
Додаткова 6, 10.

Тема 6 Регулювання діяльності об'єднань підприємств

1. Організація внутрішньої системи управління.
2. Регулювання основних організаційно-економічних відносин.

Ключові поняття

Організація внутрішньої системи управління. Регулювання основних організаційно-економічних відносин. Регулювання господарсько-

організаційних структур. Регулювання руху акціонерного капіталу. Регулювання фондів акціонерного товариства. Регулювання праці персоналу. Регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Регулювання інформаційного поля та комерційної таємниці. Регулювання договірної роботи. Регулювання доходів. Регулювання оплати праці. Регулювання інших видів стимулювання працівників.

Основні поняття теми

В об'єднаннях підприємств, крім загальної системи управління, яка базується на положеннях чинного законодавства, створюються елементи власної внутрішньої системи управління.

Внутрішня система управління являє собою елементи законодавчо обов'язкових норм і спеціально розроблені положення, які регламентують основні напрями управління, відносини учасників та різних сторін господарської діяльності.

Великі об'єднання підприємств потребують системи управління з чіткою регламентацією принципів, функцій управління, повноважень, відносин учасників та різних сторін господарської діяльності, руху цінних паперів, виплатою дивідендів тощо.

Існує ряд положень регуляторної бази, які визначають основні засади функціонування корпорацій, їх затверджують загальні збори акціонерів. До них належать:

1. Положення про загальні збори;
2. Положення про раду акціонерного товариства;
3. Положення про правління;
4. Положення про ревізійну комісію;
5. Положення про збільшення (зменшення) статутного фонду;
6. Положення про відповідальність посадових осіб перед акціонерним товариством та акціонерами;
7. Положення про прийняття внутрішньо корпоративних нормативних актів;
8. Положення про порядок створення, реорганізації та ліквідації дочірніх підприємств.

Частину цих положень затверджують загальні збори. Положення, які стосуються оперативної діяльності, затверджує рада товариства. Рада товариства має право приймати такі положення:

1. Про оплату праці членів правління;
2. Про цінні папери товариства;
3. Про інтелектуальну власність у товаристві;
5. Про комерційну таємницю та ін.

Правління товариства може приймати й вносити зміни до таких положень:

1. Про внутрішній трудовий розпорядок;
2. Про відділи в корпорації;
3. Про персонал та ін.

Усі проекти положень узгоджуються з акціонерами, з менеджерами підприємств і мають бути економічно обґрунтованими. Особливо це стосується положень, що регулюють трансформації корпорації, пов'язані зі створенням дочірніх підприємств, філій, представництв, з участю в господарських товариствах.

Організаційно-економічні відносини основних учасників об'єднань підприємств регламентуються чинним законодавством, а також внутрішніми документами. Економічна роль засновників та інших акціонерів чітко розписані в таких документах, як Статут, положення про загальні збори, їх представницькі органи. Економічні відносини обґрунтовуються в положенні «Про цінні папери товариства».

Для регулювання анти конкурентної діяльності приймають положення «Про заборону конкурентної діяльності всередині корпорації». Члени органів правління не мають права бути членами правління або управлінцями в іншому господарському товаристві, крім тих, які створені цією корпорацією.

Конкурентними діями акціонерів і персоналу можуть вважатися: закупівля дочірніми та залежними підприємствами сировини й матеріалів за завищеними та реалізація продукції за заниженими цінами, якщо ця продукція є профільною для корпорації; розголошення комерційної таємниці та ін.

Важливим моментом регулювання відносин учасників є «Положення про інтелектуальну власність».

Нематеріальні активи використовуються як внески до статутного фонду, передаються на баланс у таких формах: право власності на винахід, право власності на корисну модель, право власності на промисловий зразок, право власності на знаки для товарів і послуг, право власності на фірмове найменування, право власності на програми ЕОМ тощо. До інтелектуальної власності також можуть належати: права користування земельною ділянкою, надрами, геологічною та іншою інформацією.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Назвіть основні положення регуляторної бази функціонування корпорацій.
2. Обґрунтуйте доцільність регулювання економічних відносин між учасниками корпорацій.
3. Обґрунтуйте необхідність регулювання анти конкурентної діяльності всередині корпорацій.
4. Назвіть основні форми стимулювання менеджерів.
5. Які органи корпоративного управління приймають внутрішні положення?
6. З якою метою створюються дочірні підприємства?

Література

Основна 1, 2, 5, 9.

Додаткова 4, 6, 8, 10.

Тема 7 Організація циклу «дослідження-виробництво» в об'єднаннях підприємств та наукових установах

1. Форми організації інноваційного процесу.
2. Організація циклу «дослідження-виробництво».
3. Інноваційна політика об'єднань підприємств.

Ключові поняття

Форми організації інноваційного процесу. Внутрішньофірмові форми організації інноваційного процесу. Організаційні форми зв'язку науки з виробництвом. Організація пошукових і прикладних науково-дослідних робіт. Організація дослідно-конструкторських та проектно-конструкторських робіт. Організація процесу впровадження нововведень у виробництво і виходу на ринок. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень. Інноваційна політика об'єднань підприємств.

Основні поняття теми

Сукупність процесів, що відбуваються на підприємствах, можна умовно поділити на дві групи - традиційні та інноваційні. Традиційні процеси характеризують звичайне функціонування підприємств, а інноваційні - розвиток останніх на якісно новому рівні.

У загальному розумінні інноваційний процес є сукупністю прогресивних, якісно нових змін, що безперервно виникають у часі й просторі в будь-якій складній виробничо-господарській системі.

Інноваційний процес можна тлумачити як процес нагромадження та практичної реалізації нових наукових і технічних знань, цілісну циклічну систему «наука - техніка - виробництво», що охоплює кілька стадій:

- фундаментальні теоретичні дослідження;
- прикладні науково-дослідні роботи;
- дослідно-конструкторські розробки;
- освоєння нововведень;
- впровадження нововведень у виробництво;
- комерціалізація нововведень.

У світовій практиці господарювання виділяють три базові форми організації інноваційного процесу:

- адміністративно-господарська;
- програмно-цільова;
- ініціативна.

У розвинених корпоративних структурах формування спеціальних інноваційних підрозділів відбувається на двох рівнях:

- 1) рівень простої організації (фірмовий рівень), який не включає у свою структуру інші організації;
- 2) рівень корпорації (корпоративний рівень) включає інші

організації, якими керує спеціальна холдингова компанія.

Франчайзинг - це угода між великими корпораціями та невеликими фірмами або окремими підприємствами.

Бригадне новаторство й тимчасові творчі колективи - необхідний елемент організації інноваційного процесу. Постійне нарощування темпів нововведень призвело до скорочення часу на проектування й життєвий цикл продукції. За таких обставин технічні розробники повинні бути одночасно ще й дослідниками ринкової кон'юнктури, тобто однієї компетентності в технічних питаннях уже недостатньо. На успіх за таких умов може розраховувати лише новаторська і вміла бригада, кожний член якої ознайомлений з основами суміжних дисциплін.

Бутлегерство - підпільне, контрабандне винахідництво, таємна робота над позаплановими проектами.

Ризикові підрозділи – підрозділи, що створюються у великих корпораціях з метою освоєння новітніх технологій і являють собою невеликі автономні спеціалізовані виробництва.

Нові фірми в рамках старих корпорацій - прогресивний елемент створення молодих компаній.

Науково-виробниче об'єднання (НВО), науково-виробничий комплекс (НВК) - це корпорація, яка являє собою єдиний науково-виробничий і господарський комплекс, до складу якого входять науково-дослідні, проектно-конструкторські й технологічні організації та підприємства або ряд підприємств.

Міжгалузовий науково-технічний комплекс (МНТК) - відносно нова форма поєднання науки з виробництвом, покликана не тільки усунути відомчі бар'єри між наукою та виробництвом, а й повністю підготувати наукові ідеї до широкомасштабного впровадження.

Міжгалузові державні об'єднання (МГО) - мають на меті прискорити інтеграцію науки з виробництвом, удосконалити методи й механізми економічних відносин між наукою та виробництвом.

Інженерні центри (ІЦ) створюються в тому випадку, коли завдяки фундаментальним дослідженням одержано конкретні результати, що мають велике практичне значення, а їх реалізація в умовах діючого виробництва не має достатнього забезпечення.

Вузівсько-промислові дослідницькі центри - об'єднання фінансових коштів і матеріально-технічної бази підприємств з кваліфікованими вузівськими кадрами.

Венчурні фірми - малі підприємства, що спеціалізуються на розробці наукових ідей та їх втіленні в нові технології і нові продукти. Виконують функцію зв'язку між фундаментальними дослідженнями й виробництвом.

Цикл «дослідження – виробництво» - це тісний взаємозв'язок між науковими дослідженнями та їх промисловим освоєнням. Повний комплекс робіт, спрямований на створення й освоєння нових виробів (СОНВ) у сучасному розумінні передбачає науково-дослідні та дослідно-конструкторські

роботи (НДР і ДКР), а також конструкторську, технологічну та організаційну підготовку виробництва.

Дослідно-конструкторські та проектно-конструкторські роботи - це сукупність взаємопов'язаних процесів зі створення нових або удосконалення діючих конструкцій виробів згідно з вимогами замовника-споживача.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Зміст інноваційного процесу.
2. Назвіть основні етапи і стадії організації інноваційного процесу.
3. Форми організації інноваційного процесу.
4. Поясніть зміст етапів організації науково-дослідних робіт.
5. Назвіть основні етапи організації проектно-конструкторських робіт.
6. Як визначається ефективність технічних та організаційних нововведень?
7. Інноваційна політика як головний чинник оновлення технічної бази виробництва.
- 8.

Література

Основна 2, 7, 9.

Додаткова 3, 4.

Тема 8. Фінансування об'єднань підприємств

1. Середовище фінансової діяльності об'єднань підприємств.
2. Внутрішня фінансова структура об'єднань підприємств.
3. Теоретичні аспекти фінансової діяльності об'єднань підприємств.
4. Деякі проблеми фінансів об'єднань підприємств

Ключові поняття

Середовище фінансової діяльності об'єднань підприємств. Внутрішня фінансова структура об'єднань підприємств. Теоретичні аспекти фінансової діяльності об'єднань підприємств. Деякі проблеми фінансів об'єднань підприємств.

Основні поняття теми

В організаційній структурі більшості ТНК виділяють три основні блоки: фінансово-економічний, індустріально-промисловий, торгово-комерційний. Особливість фінансово-економічного блоку порівняно з рештою двома полягає в тому, що його функціонування забезпечує нормальну діяльність усіх структурних підрозділів компанії.

Фінансово-економічний блок - це мережа кредитно-фінансових установ: комерційні банки, страхові, інвестиційні, лізингові, фінансові, пайові, трастові, пенсійні фонди й компанії.

Головне завдання фінансової складової ТНК - залучення й акумулювання фінансових коштів.

Для мобільного переказу кредитно-фінансових ресурсів з однієї країни в іншу міжнародні корпорації використовують міжнародну систему управління готівкою.

Світова практика виробила достатньо ефективний механізм узгодження інтересів ТНК як єдиного організму з інтересами кожного окремого підприємства, що входить до її складу.

Холдинговий механізм групової організації є домінуючим в утворенні та функціонуванні багатьох закордонних ТНК на національному й транснаціональному рівнях.

Сучасна теорія корпоративних фінансів - один з найважливіших і найскладніших розділів фінансової теорії. Її основними питаннями є питання про витрати на створення капіталу й оцінку вартості фірми. У ній відображається більшість проблем економічної теорії: питання ризику й доходу, порівняння вартості в часі, асиметричної інформації, відносин замовник-агент, оцінки умовних вимог тощо.

Теорія корпоративних фінансів виділяє дві основні форми фінансування корпорації: використання власних коштів акціонерів (власний капітал) і запозичення (випуск боргових зобов'язань). Відповідно до традиційних поглядів борг є дешевшим від власних коштів через фактор оподаткування прибутку й більшу ризикованість інвестицій в акції. Однак збільшення боргу у відсотках до власного капіталу підвищує ризик фінансової чи платіжної неспроможності, призводить до збільшення витрат запозичення. Традиційна теорія корпоративних фінансів припускає існування оптимальної структури капіталу.

Згідно із цією теорією вартість акцій корпорації - це сумарна дисконтована вартість забезпечуваних цими акціями доходів чи дивідендів. Збільшення розміру дивідендів збільшує вартість корпорації.

Вартість компанії можна розрахувати як суму вартості боргу й власного капіталу.

Одним з основних підходів, що пояснює невідповідність теорії корпоративних фінансів практиці фінансової діяльності ТНК, є теорія асиметричної інформації.

В основу теорії асиметричної інформації покладено той факт, що одна із сторін економічних відносин часто інформована краще, ніж інша. Однією із ситуацій, що найчастіше зустрічаються в реальному житті, є модель відносин «замовника» й «агента», коли дії однієї зі сторін приховуються від іншої. Ця модель найбільш повно ілюструє суть асиметричної інформації.

Проблема джерел фінансування. В усьому світі основним джерелом фінансування ТНК є нерозподілений прибуток, а не зовнішнє фінансування (у формі боргу або емісії акцій). У зовнішньому фінансуванні переважають банківські кредити, а не інструменти ринку цінних паперів, хоча в окремих країнах (США і Велика Британія) саме фондовий ринок розглядається як основне джерело фінансових ресурсів для корпорацій.

Форми залучення фінансових коштів тісно пов'язані з розміром фірми. Для невеликих фірм банківські кредити є практично єдиним способом отримання зовнішнього фінансування. Найбільші корпорації вдаються до залучення коштів через ринок цінних паперів.

Взаємодія ТНК з міжнародними фінансовими інститутами. У своїй діяльності ТНК тісно взаємодіє з міжнародними фінансовими інститутами.

Міжнародні валютні, кредитні та фінансові організації умовно називають міжнародними фінансовими інститутами. З ними тісно пов'язана діяльність найбільших ТНК. Мета такої співпраці - розвиток співробітництва й забезпечення цілісності та стабілізації складного й суперечливого світового господарства.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Дайте оцінку середовища фінансової діяльності ТНК.
2. Які елементи охоплює фінансова стратегія ТНК?
3. Охарактеризуйте основні джерела й методи фінансування зарубіжних операцій ТНК.
4. Які методи використовуються для оцінки джерел фінансування зарубіжних операцій ТНК?
5. Розкрийте вплив фінансових ризиків у діяльності ТНК.
6. Поясніть, як ТНК взаємодіє зі світовими фінансовими інститутами. Наведіть приклади.

Література

Основна 2, 3, 4, 5.

Додаткова 5, 6, 10.

Тема 9 Особливості діяльності промислово-фінансових груп

1. Сутність промислово-фінансових груп.
2. Типи промислово-фінансових груп.
3. Управління діяльністю промислово-фінансових груп.
4. Сучасний стан розвитку промислово-фінансових груп.

Ключові поняття

Сутність промислово-фінансових груп. Закономірності розвитку ПФГ. Типи промислово-фінансових груп. Управління діяльністю промислово-фінансових груп. Обмеження на участь у ПФГ. Сучасний стан розвитку промислово-фінансових груп.

Основні поняття теми

У країнах з високорозвиненою ринковою економікою ПФГ посідають значне місце в народному господарстві й відіграють надзвичайно важливу роль у його розвитку.

ПФГ - це сукупність юридичних осіб, які повністю або частково об'єднали свої активи на основі договору про створення цієї структури з метою

техніко-економічної інтеграції для реалізації інвестиційно-інноваційних та інших програм, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності, розширення ринку збуту, створення нових робочих місць та підвищення ефективності виробництва.

У загальних рисах на початку виникнення цієї структури ПФГ розглядалися як об'єднання великих фірм олігополістичного характеру, між якими розвивалися відносини економічної та фінансової взаємозалежності й формувалися поділ праці та її кооперування.

Нині ПФГ охоплюють промислові підприємства, дослідницькі організації, торговельні фірми, банки, страхові компанії, пенсійні та інвестиційні фонди, тобто ці господарські структури стають своєрідним каркасом економіки провідних індустріальних країн і світового господарства в цілому.

Як показує світовий досвід, основними закономірностями розвитку ПФГ є такі:

- цілеспрямована концентрація власності, у тому числі через перехресне володіння акціями;
- розвиток трасових відносин усередині групи;
- довгострокові перспективи інвестицій і власності на основі високого рівня експертизи проектів;
- високий рівень управлінської незалежності й міжфірмової конкуренції членів групи при реалізації проектів усередині групи;
- сумісна маркетингова діяльність за умови жорсткої конкуренції вертикальних інтегрованих груп.

Останнім часом виділяють три основні типи ПФГ. До першого типу належать ПФГ, учасники яких створили акціонерну компанію шляхом об'єднання своїх капіталів. Серцевиною таких ПФГ є центральна компанія.

Центральна компанія - це юридична особа, засновниками якої є всі учасники договору про створення ПФГ і яка виступає основним товариством щодо всіх інших учасників ПФГ.

Другий тип ПФГ - це групи, де центральне місце посідає холдингова компанія. Сконцентрувавши контрольний пакет акцій, холдингова компанія перетворюється на управлінський центр усієї групи.

До третього типу ПФГ належать групи, у яких центром власності виступає кредитно-фінансова установа. Як правило, це комерційний банк. Як власник контрольних пакетів акцій, банк нічим не відрізняється від звичайної холдингової компанії. У структурі банку може бути управління холдингу, яке безпосередньо виконує функції центру управління власністю. На цій основі будуються всі інші відносини між учасниками ПФГ.

Конгломератний тип об'єднання підприємств - це об'єднання підприємств, не пов'язаних одне з одним системою кооперування виробництва. Основою такого об'єднання є участь у загальному капіталі й залежність кожного учасника від його збільшення. Основну координаційну роль тут відіграють банки.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Яка роль ПФГ у сучасному розвитку економіки?
2. Які існують обмеження на участь у ПФГ?
3. Назвіть та охарактеризуйте основні типи ПФГ.
4. Назвіть основні закономірності формування ПФГ.
5. Який стан справ щодо формування ПФГ в Україні?

Література

Основна 1, 2, 9.

Додаткова 7, 8, 9.

Тема 10 Глобалізація ринків та транснаціональні корпорації

1. ТНК як суб'єкт світового господарства.
2. Механізм функціонування ТНК.

Ключові поняття

Транснаціональний капітал і форми підприємництва. Економічна природа ТНК. Економічний механізм діяльності ТНК. Фінанси ТНК. Формування та реалізація стратегії ТНК. Наддержавне регулювання діяльності ТНК.

Основні поняття теми

Транснаціональна корпорація (ТНК) - це міжнародна фірма, яка має свої господарські підрозділи у двох або більше країнах і керує цими підрозділами з одного чи декількох центрів на основі такого механізму прийняття рішень, який дозволяє проводити узгоджену політику й загальну стратегію, розподіляючи ресурси, технології і відповідальність для досягнення найвищого результату - прибутку.

За офіційним визначенням ЮНКТАД, транснаціональна корпорація - це підприємство, що об'єднує юридичних осіб будь-яких організаційно-правових форм і видів діяльності в двох чи більше країнах і проводить єдину політику і загальну стратегію завдяки одному або декільком центрам прийняття рішень.

Транснаціональна корпорація як форма підприємництва - це міжнародне об'єднання, засноване на пайовій участі в капіталі, юридичні права і зобов'язання якого відособлені від прав і зобов'язань його учасників.

Існують різні типи транснаціональних корпоративних об'єднань. Найпоширенішим серед них є акціонерне товариство, що мобілізує капітал шляхом випуску цінних паперів - акцій та облігацій.

Іншим поширеним видом міжнародних корпорацій є багато національна компанія (БНК).

БНК - це корпорація, у якій головна компанія належить капіталу двох або більше країн.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте поняття «транс націоналізація капіталу».
2. ТНК та МНК: спільні і відмінні риси.
3. Як організовується фінансування ТНК?
4. Які стратегії розробляють сучасні ТНК?
5. Регулювання діяльності ТНК наддержавними організаціями світу.
6. Інвестиційна діяльність ТНК та її роль у процесі глобалізації.
7. Механізм дії трансферних цін ТНК та мета, якої вони досягають.
8. Роль ТНК у мобільності факторів виробництва.

Література

Основна 2, 4, 5, 6, 8.

Додаткова 4, 6, 10.

Тема 11 Транснаціональні альянси

1. Фактори і мотиви розвитку транснаціональних альянсів.
2. Форми транснаціональних альянсів.

Ключові поняття

Фактори і мотиви розвитку транснаціональних альянсів. Джерела розвитку транснаціональних альянсів. Форми транснаціональних альянсів. Переваги створення транснаціональних альянсів.

Основні поняття теми

Відповідно до вимог економічної раціональності та конкурентних переваг, а також з огляду на нові фактори, що спричинили новий виток глобалізації світового економічного простору, основними напрямками сучасної транснаціоналізації є такі:

1) інвестиційні - засновані на використанні матеріальних і фінансових активів у вигляді прямих та портфельних інвестицій;

2) неінвестиційні - засновані на трансграничній спільній діяльності, делегуванні функцій і партнерстві в розподілі та комбінації діяльності, трансграничному спільному використанні нематеріальних активів, отриманні спільних трансграничних результатів та їх розподілі між членами альянсу;

3) комбіновані - поєднання інвестиційних та неінвестиційних форм транснаціоналізації.

Відповідно до цього основними джерелами розвитку ТНК є інвестиційні джерела - трансграничні (іноземні) інвестиції, передусім прямі; неінвестиційні джерела - формуються на основі використання нематеріальних активів, партнерства та спільної діяльності; комбіновані джерела - прямі та портфельні інвестиції, нематеріальні активи і спільна діяльність.

Отже, нині глобальна стратегія транснаціоналізації здійснюється шляхом раціонального вибору (комбінації) інвестиційних та неінвестиційних форм транснаціоналізації. Така комбінація зумовила бурхливий розвиток

транснаціональних, або глобальних, альянсів у світовій економіці.

Транснаціональні альянси - це глобальні форми здійснення партнерства, спільної або пайової діяльності на основі багатосторонніх контрактів (угод) компаній різних країн через здійснення спільної маркетингової, фінансової, інноваційної, інвестиційної та операційної діяльності.

Транснаціональні альянси мають певні форми вияву. Вони визначаються функціональним призначенням створюваного альянсу, його масштабами, джерелами транснаціоналізації тощо. Розглянемо деякі із цих форм.

За ступенем регіоналізації транснаціональні альянси можна класифікувати як:

- а) національні - створені компаніями однієї країни;
- б) транснаціональні - створені компаніями двох або більше країн, діють на трансграничній основі;
- в) глобальні - створені компаніями декількох країн, діють у глобальному масштабі.

Основними функціональними формами транснаціональних альянсів є такі: ліцензування, франчайзинг, контракти під ключ, контракти на управління, транснаціональні консорціуми.

Провідна функціональна форма - ліцензування. Ліцензування в глобальній економіці - це трансгранична угода, у рамках якої власник ліцензії (ліцензіар) передає користувачу в іншій країні (ліцензіату) права на використання певних нематеріальних активів на певних умовах, у тому числі фіксований платіж за користування ліцензією - роялті. Розмір фіксованого платежу визначається в межах розрахунку ціни ліцензії.

Контракт «під ключ» - контракт на здійснення певних робіт зі спорудження нового підприємства або об'єкта інфраструктури, що передбачає повну відповідальність генерального контрактора за будівництво, ефективне використання інвестиційних коштів і початок роботи підприємства за планом. Це формує взаємовідносини компаній таким чином, що вони працюють на досягнення кінцевого результату - вихід нового виробництва на проектну потужність. Такі контракти є транснаціональними, оскільки в них беруть участь субпідрядники та постачальники окремих видів сучасного устаткування й технологій з різних країн.

Контракт на управління укладається між власником підприємства або компанії та іншою компанією-оператором на здійснення ефективного управління певним підприємством або інвестиційним проектом. Таким чином відбувається застосування досвіду управління здебільшого до компаній, які націоналізовано або приватизовано в країнах, що розвиваються, у Центральній Європі або країнах СНД. Це означає, що компанія здійснює управління об'єктом, несе відповідальність за його роботу й отримує винагороду залежно від досягнутих результатів.

Різновидом контракту на управління є концесія - отримання прав на

будівництво та експлуатацію об'єктів інфраструктури (шляхи сполучення, порти, електростанції тощо), розробку й експлуатацію природних ресурсів або використання родовищ корисних копалин інвесторами на основі розподілу продукції між інвестором і державою.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. У чому сутність транснаціональних альянсів? Причини їх виникнення.
2. Як зовнішнє середовище пов'язане зі створенням транснаціональних альянсів?
3. Які фактори найбільше впливають на формування транснаціональних альянсів?
4. Поясніть основні мотиви вступу фірми до транснаціонального альянсу.
5. Назвіть форми транснаціональних альянсів.
6. Що таке лізинг і як у ньому реалізуються суть транснаціональних альянсів?
7. В чому полягають переваги альянсової мережі.

Література

Основна 2, 6, 8, 9.

Додаткова 4, 6, 10.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ (ЗАЛІКУ)

1. Визначте правові основи існування різних видів об'єднань підприємств України.
2. Формування корпорацій.
3. Розкрийте переваги та недоліки корпорацій.
4. Основні види об'єднань підприємств в Україні.
5. Історія розвитку корпоративного бізнесу.
6. Визначте проблеми інтеграції українських підприємств у ринкових умовах.
7. Особливості формування і розвитку асоціацій.
8. Особливості функціонування концерну як об'єднання підприємств.
9. Цілі і завдання створення консорціумів.
10. Причини виникнення спеціалізації виробництва.
11. Форми і види спеціалізації.
12. Визначення профільної продукції. Наведіть приклади.
13. Показники, що визначають рівень спеціалізації.
14. Призначення стандартизації. Основні принципи стандартизації.
15. Сутність уніфікації?
16. Показники економічної ефективності спеціалізації виробництва.
17. Економічна сутність кооперування.
18. Форми і види кооперування.

19. Економічний ефект і термін окупності заходів із впровадження кооперування.
20. Назвіть особливості кооперування підприємств об'єднання в сучасних умовах.
21. Основні напрями регулювання корпоративного сектора.
22. Закони, що регулюють діяльність корпоративного сектора.
23. Основна мета регулювання діяльності корпоративного сектора.
24. Органи які здійснюють регулювання діяльності корпоративного сектора.
25. Охарактеризуйте основні форми державного регулювання ринку цінних паперів.
26. Штрафні санкції для учасників корпоративних відносин за недотримання вимог законодавства.
27. Поняття «державна акціонерна компанія».
28. Сутність та види холдингу.
29. Дайте характеристику взаємовідносин між холдинговою компанією та дочірніми підприємствами.
30. Випадки, за яких створюється холдинг.
31. Функції холдингу.
32. Охарактеризуйте переваги та недоліки холдингових структур.
33. Охарактеризуйте основні типи холдингових структур.
34. Особливості управління холдингом.
35. Охарактеризуйте особливості та основні проблеми, які виникають у процесі функціонування холдингів в Україні.
36. Організаційно-правові основи розвитку холдингів в Україні.
37. Визначте фактори вибору структури управління об'єднань підприємств.
38. Критерії вибору організаційної структури.
39. Переваги та недоліки видів управлінських структур.
40. Порівняйте моделі корпоративного управління.
41. Наведіть приклади об'єднань підприємств України.
42. Основні положення регуляторної бази функціонування корпорацій.
43. Обґрунтуйте доцільність регулювання економічних відносин між учасниками корпорацій.
44. Необхідність регулювання антиконкурентної діяльності всередині корпорацій.
45. Основні форми стимулювання менеджерів.
46. Органи корпоративного управління, що приймають внутрішні положення.
47. Мета, з якою створюються дочірні підприємства.
48. Зміст інноваційного процесу.
49. Основні етапи і стадії організації інноваційного процесу.
50. Форми організації інноваційного процесу.
51. Зміст етапів організації науково-дослідних робіт.

52. Основні етапи організації проектно-конструкторських робіт.
53. Ефективність технічних та організаційних нововведень.
54. Інноваційна політика як головний чинник оновлення технічної бази виробництва.
55. Оцінка середовища фінансової діяльності ТНК.
56. Елементи фінансової стратегії ТНК.
57. Основні джерела й методи фінансування зарубіжних операцій ТНК.
58. Методи оцінки джерел фінансування зарубіжних операцій ТНК.
59. Фінансові ризики у діяльності ТНК.
60. Взаємодія ТНК зі світовими фінансовими інститутами.
61. Роль ПФГ у сучасному розвитку економіки.
62. Обмеження на участь у ПФГ.
63. Основні типи ПФГ.
64. Основні закономірності формування ПФГ.
65. Особливості формування ПФГ в Україні
66. Охарактеризуйте поняття «транснаціоналізація капіталу».
67. ТНК та МНК: спільні і відмінні риси.
68. Фінансування ТНК.
69. Стратегії ТНК.
70. Регулювання діяльності ТНК наддержавними організаціями світу.
71. Інвестиційна діяльність ТНК та її роль у процесі глобалізації.
72. Механізм дії трансферних цін ТНК та мета, якої вони досягають.
73. Роль ТНК у мобільності факторів виробництва.
74. Сутність транснаціональних альянсів.
75. Причини виникнення транснаціональних альянсів.
76. Фактори, що впливають на формування транснаціональних альянсів
77. Основні мотиви вступу фірми до транснаціонального альянсу.
78. Назвіть форми транснаціональних альянсів.
79. Лізинг і реалізація у ньому сутності транснаціональних альянсів.
80. Переваги альянсової мережі.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота складається з наступних елементів:

1. Титульний аркуш.
2. Зміст (план роботи).
3. Вступ (1 стор.).
4. Розділи основної частини (8-10 стор.)
5. Висновки (1 стор.).
6. Список використаних джерел.

Контрольну роботу оформлюють рукописним або машинописним (на ПК) способом з одного боку листа формату А4 (210х297 мм) у відповідності до правил оформлення наукової, методичної і технічної документації

(ДСТУ 3008-95: Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи). Робота повинна бути зброшурована. На титульній та останній сторінці студент ставить свій підпис і дату завершення роботи.

Контрольна робота повинна бути виконана й оформлена на аркушах паперу формату А4 або в зошиті.

Варіант завдання до контрольної роботи обирається згідно з порядковим номером студента у журналі роботи групи.

Завдання на контрольну роботу за 25 варіантами по п'ять теоретичних питань у кожному варіанті.

Варіант 1. Економічна роль об'єднань підприємств

1. Визначення поняття «об'єднання підприємств».
2. Державні (комунальні) господарські об'єднання.
3. Основні види господарських об'єднань в Україні.
4. Види об'єднань підприємств у світі.
5. Приклади утворення об'єднань підприємств в Україні.

Література

Основна 1, 2, 9.

Додаткова 1, 7.

Варіант 2. Історія розвитку корпоративного бізнесу

1. Виникнення корпоративних форм бізнесу.
2. Впровадження принципу обмеженої відповідальності.
3. Виникнення корпоративних форм сучасного типу.
4. Форми організації бізнесу у XX ст.
5. Формування корпоративного сектора в Україні.

Література

Основна 2, 4, 5, 9.

Додаткова 6, 7, 9.

Варіант 3. Проблеми розвитку корпоративного бізнесу в Україні

1. Особливості українських інтегрованих корпорацій.
2. Формування нормативно-правової бази функціонування об'єднань підприємств.
3. Процес створення корпоративних структур в Україні.
4. Проблеми функціонування корпоративних структур.
5. Основні напрямки вдосконалення законодавчої бази.

Література

Основна 2, 4, 5, 9.

Додаткова 1, 4, 10.

Варіант 4. Спеціалізація як форма суспільної організації виробництва

1. Форми і види спеціалізації.
2. Показники, за якими визначається рівень спеціалізації.
3. Стандартизація як напрям розвитку спеціалізації.
4. Уніфікація як напрям розвитку спеціалізації.
5. Економічна ефективність спеціалізованих підприємств.

Література

Основна 1, 2, 9.

Додаткова 4, 9, 10.

Варіант 5. Кооперування як форма тривалих виробничих зв'язків між підприємствами, які спільно виготовляють певну продукцію

1. Форми й види кооперування.
2. Показники кооперування.
3. Розробка планів кооперування.
4. Економічний ефект і термін окупності заходів із впровадження кооперування.
5. Особливості кооперування підприємств об'єднання в сучасних умовах.

Література

Основна 1, 2, 9.

Додаткова 4, 9, 10.

Варіант 6. Державне регулювання корпорацій

1. Організаційно-управлінська база функціонування корпорацій.
2. Функції державного регулювання.
3. Органи державного регулювання корпоративного сектора.
4. Антимонопольне регулювання в корпоративному секторі.
5. Штрафні санкції за недотримання вимог законодавства.

Література

Основна 4, 5, 6, 9.

Додаткова 1, 6, 10.

Варіант 7. Регулювання українських корпоративних моделей

1. Нормативна база функціонування державного корпоративного сектора.
2. Суб'єкти управління державними підприємствами й корпоративними правами.
3. Уповноважені особи в структурі управління державними корпоративними правами.

4. Державні акціонерні компанії.
5. Фонд державного майна України: сфера діяльності та функції.

Література

Основна 2, 6, 9.

Додаткова 1, 4, 10.

Варіант 8. Наддержавне регулювання діяльності ТНК

1. Діяльність ООН з вироблення правил поведінки ТНК.
2. Політика організації економічного розвитку й співробітництва з регулювання діяльності ТНК.
3. Нормативні документи, які регламентують наддержавне регулювання діяльності ТНК.
4. Адаптація ТНК до умов наддержавного регулювання їх діяльності.
5. Система захисту іноземних інвестицій ТНК.

Література

Основна 4, 6, 8, 9.

Додаткова 10.

Варіант 9. Холдингова організація об'єднань підприємств

1. Цілі та особливості створення холдингів.
2. Функції холдингової компанії.
3. Переваги та недоліки функціонування холдингових компаній.
4. Типи холдингових компаній та їх особливості.
5. Управління холдинговим об'єднанням.

Література

Основна 1, 2, 5, 9.

Додаткова 1, 2, 7.

Варіант 10. Функціонування та досвід роботи холдингів за кордоном

1. Особливості розвитку холдингових відносин у США.
2. Регулювання діяльності холдингових компаній у Німеччині, Великобританії та Франції.
3. Функціонування холдингів у Японії.
4. Формування державних холдингових компаній у різних країнах.
5. Оцінка результатів діяльності холдингових компаній та їхньої ефективності як механізму управління держсектором.

Література

Основна 1, 2, 5, 9.

Додаткова 1, 2, 7.

Варіант 11. Організація та функціонування холдингів в Україні

1. Вплив утворення холдингів у період реформування економіки на вирішення внутрішньоорганізаційних, та загальнодержавних завдань.
2. Особливості створення холдингових груп в Україні.
3. Створення холдингових структур в процесі приватизації.
4. Проблеми реорганізації, злиття та приєднання суб'єктів господарювання.
5. Проблеми функціонування холдингів в Україні.

Література

Основна 2, 5, 9.

Додаткова 1, 2, 7.

Варіант 12. Сутність організаційно-управлінських структур об'єднань підприємств

1. Сутність та основні елементи організаційної структури управління.
2. Характеристики організаційної структури об'єднань підприємств.
3. Чинники, що впливають на процес вибору організаційно-управлінської структури об'єднань підприємств.
4. Вимоги щодо організаційної структури об'єднань підприємств.
5. Організаційні форми корпоративних структур.

Література

Основна 1, 2, 5, 9.

Додаткова 1, 4, 6.

Варіант 13. Види організаційних структур управління об'єднань підприємств

1. Класифікація організаційних структур.
2. Комбіновані організаційні структури: лінійна; функціональна; лінійно-функціональна; лінійно-штабна структура управління об'єднанням підприємств.
3. Дивізійна організаційна структура управління об'єднанням підприємств та її різновиди.
4. Адаптивні структури управління: проектні, матричні, програмно-цільові, координаційні.
5. Типи банківських об'єднань.

Література

Основна 1, 2, 3, 9.

Додаткова 4, 6.

Варіант 14. Регулювання діяльності об'єднань підприємств

1. Організація внутрішньої системи управління.
2. Регулювання основних організаційно-економічних відносин.
3. Регулювання господарсько-організаційних структур.

4. Регулювання руху акціонерного капіталу. Регулювання фондів акціонерного товариства.
5. Регулювання інформаційного поля та комерційної таємниці.

Література

Основна 2, 4, 5, 9.

Додаткова 1, 6.

Варіант 15. Необхідність внутрішнього регулювання корпорацій

1. Основні положення регуляторної бази функціонування корпорацій.
2. Регулювання економічних відносин між учасниками корпорацій.
3. Необхідність регулювання антиконкурентної діяльності всередині корпорацій.
4. Основні форми стимулювання менеджерів.
5. Органи корпоративного управління, що приймають внутрішні положення.

Література

Основна 2, 4, 5, 9.

Додаткова 1, 6.

Варіант 16. Форми організації інноваційного процесу

1. Стадії та форми організації інноваційного процесу.
2. Внутрішньофірмові форми організації інноваційного процесу.
3. Організаційні форми зв'язку науки з виробництвом.
4. Організація пошукових і прикладних науково-дослідних робіт.
5. Організація дослідно-конструкторських та проектно-конструкторських робіт.

Література

Основна 2, 7.

Додаткова 3, 4, 10.

Варіант 17. Інноваційна політика об'єднань підприємств

1. Взаємозв'язок мети фірми та її інвестиційної політики.
2. Класифікація капіталовкладень в залежності від мети фірми.
3. Нововведення та їх характер.
4. Організація процесу впровадження нововведень у виробництво і виходу на ринок.
5. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень.

Література

Основна 2, 7.

Додаткова 3, 4, 10.

Варіант 18. Середовище фінансової діяльності об'єднань підприємств

1. Оцінка середовища фінансової діяльності ТНК.
2. Елементи фінансової стратегії ТНК.
3. Основні джерела й методи фінансування зарубіжних операцій ТНК.
4. Методи оцінки джерел фінансування зарубіжних операцій ТНК.
5. Фінансові ризики у діяльності ТНК.

Література

Основна 2, 4, 5, 6, 9.

Додаткова 4, 5, 10.

Варіант 19. Проблеми фінансів об'єднань підприємств

1. Проблема джерел фінансування.
2. Проблема фінансових ризиків для інвесторів-резидентів.
3. Проблема фінансових ризиків для інвесторів-нерезидентів.
4. Оцінка без ризикових цінних паперів.
5. Взаємодія ТНК з міжнародними фінансовими інститутами.

Література

Основна 2, 4, 5, 6, 9.

Додаткова 4, 5, 10.

Варіант 20. – Сутність промислово-фінансових груп

1. Сутність ПФГ.
2. Закономірності розвитку ПФГ.
3. Обмеження на участь у ПФГ.
4. Типи промислово-фінансових груп.
5. Управління діяльністю ПФГ.

Література

Основна 2, 4, 5, 9.

Додаткова 1, 7, 8.

Варіант 21. Сучасний стан розвитку промислово-фінансових груп

1. Лінії розвитку ПФГ.
2. ПФГ та диверсифікація виробництва.
3. Склад учасників ПФГ на різних етапах розвитку.
4. Перспективи розвитку для підприємств-учасників ПФГ.
5. Формування ПФГ в Україні.

Література

Основна 2, 4, 5, 9.

Додаткова 1, 7, 8.

Варіант 22. ТНК як суб'єкт світового господарства

1. Визначення транснаціональної корпорації.
2. Транснаціональна та багатонаціональна компанія: спільні та відмінні риси.
3. Фази розвитку ТНК
4. Етапи еволюції структури фірми в процесі їх розвитку в ТНК.
5. Економічна природа ТНК.

Література

Основна 1, 2, 5, 6, 8.

Додаткова 4, 10.

Варіант 23. – Механізм функціонування ТНК

1. Економічний механізм діяльності ТНК.
2. Регулювання діяльності ТНК наддержавними організаціями світу.
3. Інвестиційна діяльність ТНК та її роль у процесі глобалізації.
4. Механізм дії трансферних цін ТНК та мета, якої вони досягають.
5. Роль ТНК у мобільності факторів виробництва.

Література

Основна 1, 2, 5, 6, 8.

Додаткова 4, 10.

Варіант 24. Фактори і мотиви розвитку транснаціональних альянсів

1. Сутність транснаціональних альянсів.
2. Причини виникнення транснаціональних альянсів.
3. Фактори, що найбільше впливають на формування транснаціональних альянсів.
4. Розвиток транснаціональних альянсів.
5. Основні мотиви вступу фірми до транснаціонального альянсу.

Література

Основна 1, 2, 5, 6, 8.

Додаткова 4, 10.

Варіант 25. Форми транснаціональних альянсів

1. Форми транснаціональних альянсів.
2. Фактори, що впливають на вибір форми транс націоналізації і створення альянсів.
3. Ліцензування в глобальній економіці.
4. Лізинг і реалізація у ньому сутності транснаціональних альянсів.
5. Переваги альянсової мережі.

Література

Основна 1, 2, 5, 6, 8.

Додаткова 4, 10.

Перелік джерел

Базова

1. Гохан П. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний / П. Гохан. – М.: Альпина, 2006. – 742 с.
2. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств: навчальний посібник. / Чепурда Л. М., Беляева С. С, Плахотнікова М. В. та ін., Під заг. ред. Л. М. Чепурди — К.: ВД «Професіонал», 2005. — 272 с.
3. Економіка підприємства та міжнародних компаній: навч. пос. / В.А Федорова, О.А. Соловйова – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 232 с.
4. Мальська М. П. Корпоративне управління: теорія та практика: підручник. / М. П. Мальська, Н. Л. Мандюк, Ю. С. Занько – К.: Ц, 2012. – 360 с.
5. Мостенська Т. Л. Корпоративне управління Підручник/ Мостенська Т. Л., Новак В. О., Луцький М. Г., Симоненко Ю. Г. – К.: Каравела; Піча Ю. В., 2008. – 384 с.
6. Руденко Л. В. Транснаціональні корпорації: навч.-метод. посібник для самост. вивчення дисципліни / Л. В. Руденко - К.: КНЕУ, 2004. - 227 с.
7. Стадник, В. В. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства [Текст]: навч. посіб. / В. В. Стадник, М. А. Йохна. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – 327 с.
8. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності : навч. посібн. / За ред. Якубовського С. О., Козака Ю. Г., Логвінової Н. С. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 472 с.
9. Якимчук Т. І. Економіка і організація діяльності об'єднань підприємств: Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення. / Т. І. Якимчук, Т. В. Ревко. – Рівне: НУВГП, 2007. –100 с.

Допоміжна

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436 – IV (з змінами і доповненнями) [вебсайт]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>. – Титул заголовка з екрану.
2. Данников В. В. Холдинги в нефтегазовом бизнесе: стратегия и управление / В. В Данников. – М. : ЭЛВОЙС-М, 2004. – 464 с.
3. Дудар Т.Г. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Т. Г. Дудар, В. В. Мельниченко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. — 256 с.
4. Інноваційні стратегії управління підприємством за умов глобалізації [Текст]: монографія / М. П. Войнаренко, С. Г. Зінченко, С. М. Злепко, О. О. Тарута. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 174с.
5. Калетнік, Г. М. Фінансовий менеджмент [Текст]: навч. посіб. / Г. М. Калетнік, В. М. Ціхановська; Вінниц. нац. аграр. ун-т. - К. : Хай-Тек Прес, 2010. - 320 с.

6. Кныш М. Стратегическое управление корпорациями. / М. Кныш, В. Пучков, Ю. Тютиков. – СПб: Культ. Информ Пресс, 2002. – 212 с.
7. Лаптев В. А Предпринимательские объединения: холдинги, финансово-промышленные группы, товарищества / В. А. Лаптев. – М. : Изд "Волтерс-Клувер", 2008 - 94 стр.
8. Орехов С. А. Менеджмент финансово-промышленных групп / С. А. Орехов, В. А. Селезнев. – М.: МЭСИ, 2005. – 176 с.
9. Пилипенко А. А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізм управління та моделювання розвитку: монографія. / А. А. Пилипенко. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2008.– 408 с.
10. Сазонець І. Л. Корпоративне управління: світовий досвід та механізми залучення інвестицій: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 304 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи і виконання контрольної роботи
з дисципліни

**ЕКОНОМІКА І ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ**

*(для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст»
і слухачів другої вищої освіти
спеціальності 7.03050401 – Економіка підприємства)*

Укладач **ПУШКАР** Тетяна Андріївна
ШОКУРОВА Наталія Вікторівна

Відповідальний за випуск *Т. А. Пушкар*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2014, поз. 492 М

Підп. до друку 24.06.2014р.
Друк на ризографі
Тираж 50 пр.

Формат 60х84/16
Ум. друк. арк. 2,1
Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4705 від 28.03.2014